

**OPETUSSUUNNITELMA
YHTEISET TUTKINNON OSAT**

Vahvistettu 15.11.2016
Rehtorin päätös 319/20/2016

Sisällys

1	JOHDANTO.....	3
2	YHTEISTEN TUTKINNON OSIEN RAKENNE JA MUODOSTUMINEN	4
3	YHTEISET TUTKINNON OSAT	5
3.1	Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen.....	5
3.2	Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen	11
3.3	Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen.....	15
3.4	Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen.....	20
3.5	Koulutuksen järjestäjän laatimat valinnaiset osa-alueet.....	27

1 Johdanto

Yhteisten tutkinnon osien keskeinen tavoite on varmistaa, että jokaisella ammatillisen perustutkinnon suorittaneella on kaikilla toimialoilla tarvittavaa yhteistä osaamista ja yhtäläiset valmiudet elinikäiseen oppimiseen. Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavaa osaamista on opetussuunnitelmassa vahvistettu aiemmasta. Jämsän ammattiopistossa yhteiset tutkinnon osat ja ammatilliset tutkinnon osat kulkevat vuosisuunnittelussa rinnakkain mahdollistaen integraation toteuttamisen.

Yhteisissä tutkinnon osissa **osaamisperusteisuus** näkyy siten, että tutkinnon osat muodostuvat sellaisista osista, jotka tukevat joustavien ja yksilöllisten opinpolkujen rakentamista sekä edistävät opiskelijan aiemmin hankitun osaamisen tunnistamista ja tunnustamista. Yhteisissä tutkinnon osien opinnoissa opiskelija vahvistaa ja syventää osaamistaan erilaisilla oppimisen menetelmillä ja opettaja toimii ohjaajan roolissa kannustaen, tukien ja innostaen opiskelijaa, jotta hän saavuttaa oppimisen tavoitteet. Oppimisessa hyödynnetään monipuolisesti erilaisia oppimisympäristöjä.

Jämsän ammattiopistossa yhteisten tutkinnon osien opintoja on integroitu ammatillisiin opintoihin kaikissa ammatillisissa perustutkinnoissa. Opiskelijoiden motivaation lisäämiseksi ja läpäisyn tehostamiseksi yhteisiä tutkinnon osia integroidaan tarpeen mukaisella tavalla ammatillisten tutkinnon osien kanssa eri toteuttamistapoja ja oppimisympäristöjä hyödyntäen. Integroitavat osiot kirjataan tutkintokohtaisiin opetussuunnitelmiin. Osaamista-voitteiden mukaan osa opetuksesta toteutetaan integroituen eri tavoin esim. opiskelun alkuvaiheeseen, ammatillisen tutkinnon osan yhteyteen tai osana toista yhteisen tutkinnon osan osa-aluetta.

Tämä yhteisten tutkinnon osien opetussuunnitelma täydentää ammatillisten perustutkintojenperusteita (OPH:n määräys 2014) ja on tarkoitettu käytettäväksi yhdessä niiden ja tutkintokohtaisen opetussuunnitelman yhteisen osan kanssa. Yhteisten tutkinnon osien opetussuunnitelmaa noudatetaan 1.8.2015 alkaen. Suunnitelmaa arvioidaan vuosittain ja sitä päivitetään tarvittaessa.

2 Yhteisten tutkinnon osien rakenne ja muodostuminen

Yhteiset tutkinnon osat, 35 osp

Yhteiset tutkinnon osat (35 osp)		
Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp (8 osp + 3 osp)		
Äidinkieli	5	0-3
Toinen kotimainen kieli, ruotsi	1	0-3
Vieraat kielet	2	0-3
Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 9 osp (6 osp + 3 osp)		
Matematiikka	3	0-3
Fysiikka ja kemia	2	0-3
Tieto- ja viestintäteknikka ja sen hyödyntäminen	1	0-3
Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen, 8 osp (5 osp + 3 osp)		
Yhteiskuntataidot	1	0-3
Työelämätaidot	1	0-3
Yrittäjyys ja yritystoiminta	1	0-3
Työkyvyn ylläpitäminen, liikunta ja terveystieto	2	0-3
Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen, 7 osp		
Kulttuurien tuntemus		0-3
Taide ja kulttuuri		0-3
Etiikka		0-3
Psykologia		0-3
Ympäristöosaaminen		0-3
Jokin 3.1.1-3.3.4 kohdista		0-3
Työskentely yrittäjämäisessä toiminnassa*		0-7
Urheilijaksi valmentautuminen* **		0-7

* Koulutuksen järjestäjän laatimat valinnaiset osa-alueet

** Valittavissa vain urheiluvalmennuksessa (kirjattu Urheiluvalmennuksen opetussuunnitelmaan)

3 Yhteiset tutkinnon osat

3.1 Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen

Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osaamispistettä (osp)		
Osa-alue	Osaamistavoitteet ja sisällöt	Toteuttamistavat ja oppimisympäristöt
Äidinkieli, 5 osp Pakolliset osaamistavoitteet	<p>Tekstitaidot</p> <ul style="list-style-type: none"> - luku- ja opiskelustrategiat - oikeinkirjoituksen perussäännöt - raportointi ja referointi - luetun ymmärtäminen - kaunokirjalliset tekstit - tiedonhankinta oman alan teksteistä ja lähteistä - tekijänoikeudet ja lähteiden käytön periaatteet - asiatyyliset oman alan tekstit - ammattisanasto <p>Mediataidot</p> <ul style="list-style-type: none"> - medialukutaito ja media-kriittisyys - median käyttötaito - median eettisyys - mediatekstien tuottaminen - ammattimediat - tiedonhankinta oman alan kirjallisista ja digitaalisista lähteistä - tekijänoikeudet ja lähteiden käytön periaatteet - verkkoviestintä <p>Puheviestintä (esiintyminen ja argumentointi)</p> <ul style="list-style-type: none"> - sanaton viestintä - esiintymistaito - argumentointitaito - mielipiteen ilmaiseminen ja perusteleminen - arviointitaito - ryhmäviestintä 	<p>Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - muistiinpanot, lukutekniikat - kielenhuollon harjoitukset - asiakirjamallit, alasta riippuen esimerkiksi referaatti, raportti, tiedote, kuvaus, ohje, työsuunnitelma - tiedonhankinnan harjoitukset, ammattijulkaisut ja mediatekstit - mielipidepuhe, mielipideteksti, argumentointiharjoitukset - keskustelu- ja ryhmäviestintäharjoitukset, asiakaspalvelutilanteet, esiintymisharjoitukset - viestintätilanteiden dokumentointi, esim. muistio, blogi - sisällön tuottaminen digitaalisiin ympäristöihin - oman ammattitaidon esittely eri medioissa - tutustuminen oman alan kirjallisuuteen tai kulttuuriin - tiedonhankinnan harjoitukset, ammattijulkaisut ja mediatekstit - esitelmän tai tutkielman laatiminen ja esittäminen - itsearviointi ja vertaisarviointi <p>Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - luokkahuonetyöskentely - yksilö-, pari- ja ryhmätyöskentely - sähköiset oppimisympäristöt (esimerkiksi Optima, verkkokurssit)

	<p>Puheviestintä (kokous- ja neuvottelutaito)</p> <ul style="list-style-type: none"> - keskustelutaito - neuvottelutaito ja asiakirjat - kokoustaito ja asiakirjat - alakohtaiset työelämän puheviestintätilanteet - oman ammattitaidon monipuolinen esittely - oman kielellisen osaamisen arviointi ja kehittäminen <p>Kirjallinen viestintä</p> <ul style="list-style-type: none"> - työn hakeminen ja työnhaun asiakirjat - työelämän keskeiset viestintä- ja vuorovaikutustilanteet - tiedottaminen - alakohtaiset työelämän asiakirjat ja viestintätilanteet - äidinkielen, kirjallisuuden ja kulttuurin merkitys omalla alalla 	
<p>Äidinkieli, 3 osp Valinnaiset osaamistavoitteet</p>	<p>Tekstitaitojen syventäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> - erilaiset tekstilajit ja tekstien tuottaminen - kirjallisuuteen tutustuminen - tekstianalyysi- ja arviointitaitojen kehittäminen - kirjallisten viestintätaitojen kehittäminen <p>Ryhmäviestintä- ja esiintymistaidot</p> <ul style="list-style-type: none"> - argumentointi- ja neuvottelutaitojen kehittäminen - omien viestintä- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen - neuvottelu- ja ongelmanratkaisutaidot - esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen 	<p>Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - muistiinpanot, lukutekniikat - kielenhuollon harjoitukset - asiakirjamallit, alasta riippuen esimerkiksi referaatti, raportti, tiedote, kuvaus, ohje, työsuunnitelma - tiedonhankinnan harjoitukset, ammattijulkaisut ja mediatekstit - mielipidepuhe, mielipideteksti, argumentointiharjoitukset - keskustelu- ja ryhmäviestintäharjoitukset, asiakaspalvelutilanteet, esiintymisharjoitukset - viestintätilanteiden dokumentointi, esim. muistio, blogi - sisällön tuottaminen digitaalisiin ympäristöihin - oman ammattitaidon esittely eri medioissa

	<ul style="list-style-type: none"> - vuorovaikutuksen säännöt <p>Kulttuuriset taidot</p> <ul style="list-style-type: none"> - suomen kieli ja muut kielet - suomen kielen vaihtelut - suomalaisen kulttuurin tuntemus - kirjallisuuteen ja muihin taidemuotoihin tutustuminen - kulttuurienvälinen viestintä - kirjallisuus ja sanataide 	<ul style="list-style-type: none"> - tutustuminen oman alan kirjallisuuteen tai kulttuuriin - tiedonhankinnan harjoitukset, ammattijulkaisut ja mediatekstit - esitelmän tai tutkielman laatiminen ja esittäminen - puhe-esitykset, puheenvuorot, ryhmätyötilanteet, neuvottelu ja kokous - kokousasiakirjat - luova kirjoittaminen - tutustuminen kaunokirjallisuuteen ja muuhun sanataiteeseen, esim. kirjan lukeminen tai teatterivierailu - itsearviointi ja vertaisarviointi <p>Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - luokkahuonetyöskentely - yksilö-, pari- ja ryhmätyöskentely - sähköiset oppimisympäristöt (esimerkiksi Optima, verkkokurssit)
<p>Pakollisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi</p> <p>Arviointi perustuu opintojakson aikana nimettyihin tehtäviin ja tarvittaessa kokeeseen sekä opiskelijan itsearviointiin.</p>	<p>Valinnaisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi</p> <p>Arviointi perustuu opintojakson aikana nimettyihin tehtäviin ja tarvittaessa kokeeseen sekä opiskelijan itsearviointiin</p>	
<p>Äidinkieli, suomi toisena kielenä</p> <p>5 osp Pakolliset osaamistavoitteet</p>	<ul style="list-style-type: none"> - suomen kielen perussäännöt - asiatyyliset oman alan tekstit - suomen kielen ja kulttuurin merkitys omalla alalla - tiedonhankinta oman alan kirjallisista ja digitaalisista lähteistä - medialukutaito - mediakritiikki - työelämän keskeiset viestintä- ja vuorovaikutustaidot - mielipiteen ilmaiseminen ja perusteleminen 	<p>Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kielenhuollon harjoitukset - referaatit, raportit - asiakirjat - tiedonhankinnan harjoitukset - muistiinpanot

	<ul style="list-style-type: none"> - verkkoviestintä - oman kielellisen osaamisen arviointi ja kehittäminen 	
Äidinkieli, suomi toisena kielenä 3osp Valinnaiset osaamistavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> - viestintä- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen - esiintymis- ja ryhmätöytäitojen kehittäminen - erilaiset tekstilajit - tekstin tuottaminen - kirjallisuus ja sanataide 	Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - puheenvuorot - ryhmätöyt - neuvottelu - kokoukset - puhe-esitykset - kirjoitusharjoitukset
Pakollisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi Arviointi perustuu opintojakson aikana nimettyihin tehtäviin ja tarvittaessa kookeeseen sekä opiskelijan itsearviointiin.		Valinnaisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi Arviointi perustuu opintojakson aikana nimettyihin tehtäviin ja tarvittaessa kookeeseen sekä opiskelijan itsearviointiin.
Toinen kotimainen kieli, ruotsi, 1 osp Pakolliset osaamistavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> - itsensä ja opintojensa esittely - oman alan ammattisanasto - työtehtäviin ja työturvallisuuteen liittyvät kirjalliset viestit - tavallisimmat työelämän ja päivittäisen elämän vuorovaikutus- ja viestintätilanteet - oman alan asiakaspalvelu - ruotsin kielen ja kulttuurin asema ja merkitys monikulttuurisessa Suomessa 	Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - opettajan osoittama oppimateriaali - suulliset ja kirjalliset harjoitukset - ruotsalaiseen ja suomenruotsalaiseen kulttuuriin tutustuminen internetin, lehtien, elokuvien, ja/tai tv-ohjelmien avulla - yksilö-, pari- ja ryhmätöyöskentely - tieto- ja viestintätekniikan sekä mobiililaitteiden hyväksikäyttö Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - luokkahuonetyöskentely - sähköiset oppimisympäristöt (internet, Optima, verkkokurssit, pelit)
Toinen kotimainen kieli, ruotsi, 3 osp Valinnaiset osaamistavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> - vuorovaikutustilanteet työssä ja vapaa-ajalla - työhön liittyvien tekstien kirjoittaminen - tiedonhankinta ja tekstien ymmärtäminen - työnhaun asiakirjat 	Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - opettajan osoittama oppimateriaali - suulliset ja kirjalliset harjoitukset - ruotsalaiseen ja suomenruotsalaiseen kulttuuriin tutustuminen internetin, lehtien, elokuvien, ja/tai tv-ohjelmien avulla

		<ul style="list-style-type: none"> - yksilö-, pari- ja ryhmätyöskentely - tieto- ja viestintätekniikan sekä mobiililaitteiden hyväksikäyttö <p>Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - luokkahuonetyöskentely - yksilö-, pari- ja ryhmätyöskentely - sähköiset oppimisympäristöt (internet, Optima, verkkokurssit, pelit)
<p>Pakollisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi Osaaminen osoitetaan suorittamalla opintojakson aikana nimetyt tehtävät sekä kirjallinen ja/tai suullinen koe.</p>	<p>Valinnaisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi Osaaminen osoitetaan suorittamalla opintojakson aikana nimetyt tehtävät sekä tarvittaessa kirjallinen ja/tai suullinen koe.</p>	
<p>Vieras kieli, A-kieli / englantia, 2 osp Pakolliset osaamistavoitteet</p>	<ul style="list-style-type: none"> - itsensä ja opintojensa esittely - oman alan sanasto - työhön ja työturvallisuuden liittyvät kirjalliset viestit - oman alan suullisissa viestintä- ja vuorovaikutustilanteissa toimiminen - oman alan asiakaspalvelu työelämässä toimiminen - työnhaku ja työnhaun asiakirjat - monikielisessä ja -kulttuurisessa ympäristössä toimiminen - englanninkieliseen kulttuuriin tutustuminen - tiedonhankinta 	<p>Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opettajan osoittama oppimateriaali - suulliset ja kirjalliset harjoitukset - englanninkieliseen kulttuuriin tutustuminen internetin, lehtien, elokuvien, ja/tai tv-ohjelmien avulla - yksilö-, pari- ja ryhmätyöskentely - tieto- ja viestintätekniikan sekä mobiililaitteiden hyväksikäyttö <p>Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - luokkahuonetyöskentely - yksilö-, pari- ja ryhmätyöskentely - sähköiset oppimisympäristöt (internet, Optima, verkkokurssit, pelit)
<p>Vieras kieli, A-kieli / englantia, 3 osp Valinnaiset osaamistavoitteet</p>	<ul style="list-style-type: none"> - kielen oppimisen strategiat ja niiden kehittäminen - englanninkielisissä vuorovaikutustilanteissa toimiminen työssä ja vapaa-ajalla 	<p>Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opettajan osoittama oppimateriaali - suulliset ja kirjalliset harjoitukset - englanninkieliseen kulttuuriin tutustuminen internetin, lehtien,

	<ul style="list-style-type: none"> - osallistuminen ja vaikuttaminen englannin kielellä eri yhteyksissä - englannin kieli ja kulttuuri - kirjallisen ja suullisen kielen taidon syventäminen 	<p>elokuvien, ja/tai tv-ohjelmien avulla</p> <ul style="list-style-type: none"> - yksilö-, pari- ja ryhmätyöskentely - tieto- ja viestintätekniiikan sekä mobiililaitteiden hyväksikäyttö <p>Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - luokkahuonetyöskentely - yksilö-, pari- ja ryhmätyöskentely - sähköiset oppimisympäristöt (internet, Optima, verkkokurssit, pelit)
<p>Pakollisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi Osaaminen osoitetaan suorittamalla opintojakson aikana nimetyt tehtävät sekä kirjallinen ja/tai suullinen koe.</p>	<p>Valinnaisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi Osaaminen osoitetaan suorittamalla opintojakson aikana nimetyt tehtävät sekä tarvittaessa kirjallinen ja/tai suullinen koe.</p>	
<p>Tutkinnon osan arviointi: Osaamisen arviointi</p>		
<p>Tutkinnon osan arvosanan antaa laajimman osa-alueen opettaja. Tutkinnon osan arvioinnissa painotetaan sen osa-alueen arvosanaa, josta opiskelijalla on eniten osaamispisteitä. Tarvittaessa, arvosanojen poiketessa merkittävästi toisistaan, opettaja keskustele arvioinnista muiden osa-alueiden opettajien kanssa.</p>		

3.2 Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen

Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 9 osaamispistettä (osp)		
Osa-alue	Osaamistavoitteet ja sisällöt (mitä?)	Toteuttamistavat ja oppimisympäristöt (miten ja missä?)
Matematiikka, 3 osp Pakolliset osaamistavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> - arkielämän ja oman alan peruslaskutoimituksia - arkielämän ja oman alan yleisimmät mittayksiköt ja niiden muunnokset - oman alan matemaattisia ongelmia - tuloksen luotettavuus, tarkkuus ja suuruusluokka - prosentti-käsite, prosenttiluku, prosenttiarvo ja perusarvo - arkielämän ja oman alan prosenttilaskuja - pinta-aloja ja tilavuuksia - tilan ja muotojen kolmiulotteinen hahmottaminen - oman alan matemaattisia ongelmia - tuloksen luotettavuus, tarkkuus ja suuruusluokka - laskimen ja tietokoneen käyttö laskemisen apuvälineenä 	Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - teoria/lähiopetus - laskuharjoitukset - oppimistehtävät (ohjattu/itsenäisen/ryhmätyö) - tiedonhakutehtävät - projekti Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - luokka - atk-luokka - sosiaalinen media, omat blogit - Optima, Socrative, Quizlet - Kahoot
Matematiikka, 3 osp Valinnaiset osaamistavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> - arki- ja työelämän laskelmia (kannattavuus-, kustannus-, verotus- ja lainalaskelmat) ja niiden vertailu - yhtälöiden ja lausekkeiden käyttö omalla alalla (muuttujien välinen riippuvuus) - oman alan taulukoiden ja piirroksien laatiminen ja tulkinta - tiedon kerääminen ja ryhmitely omalta alalta (graafinen esitys, taulukot) - tulosten oikeellisuuden ja suuruusluokan arviointi 	Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - teoria/lähiopetus - laskuharjoitukset - oppimistehtävät (ohjattu/itsenäisen/ryhmätyö) - tiedonhakutehtävät - projekti Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - luokka - atk-luokka - sosiaalinen media, omat blogit - Optima, Socrative, Quizlet, Kahoot

Pakollisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi Arviointi perustuu oppimistehtäviin ja/tai kokeeseen sekä opiskelijan itsearviointiin.	Valinnaisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi Arviointi perustuu oppimistehtäviin ja/tai kokeeseen sekä opiskelijan itsearviointiin.	
Fysiikka ja kemia, 2 osp Pakolliset osaamistavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> - fysiikan käsitteitä, ilmiöitä ja lainalaisuuksia - kemian ilmiöitä - aineiden ominaisuuksia ja reaktioita - aineiden ympäristöriskit - aineiden säilyttäminen, käyttö ja hävittäminen 	Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - teoria/lähiopetus - laskuharjoitukset - oppimistehtävät (ohjattu/itsenäinen/ryhmätö) - tiedonhakutehtävät - projekti - kokeelliset työt Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - luokka - atk-luokka - sosiaalinen media, omat blogit - Optima, Socrative, Quizlet, Kahoot
Fysiikka ja kemia, 3 osp Valinnaiset osaamistavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> - mekaniikan, lämpöopin ja sähköopin huomioiminen työssä - aineseksien valmistaminen (pitoisuuksien ja aineiden määrien laskeminen, tiedon hankkiminen käyttöturvallisuustiedotteista) - mittausten luotettavuuden, tarkkuuden ja mielekkyyden arviointi (virhetekijät, tulos oikealla tarkkuudella) 	Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - teoria/lähiopetus - laskuharjoitukset - oppimistehtävät (ohjattu/itsenäinen/ryhmätö) - tiedonhakutehtävät - projekti - kokeelliset työt Oppimisympäristöt <ul style="list-style-type: none"> - luokka - atk-luokka - sosiaalinen media, omat blogit - Optima, Socrative, Quizlet, Kahoot

Pakollisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi Arviointi perustuu oppimistehtäviin ja/tai kokeeseen sekä opiskelijan itsearviointiin.	Valinnaisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi Arviointi perustuu oppimistehtäviin ja/tai kokeeseen sekä opiskelijan itsearviointiin.	
Tieto- ja viestintätekniikka sekä sen hyödyntäminen, 1 osp Pakolliset osaamistavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> - yleisimpien tieto- ja viestintätekniikan sovellusten käyttö sekä ohjeiden ja oppaiden hyödyntäminen - verkkoidentiteetin ja yksityisyyden suojaaminen (identiteetin luominen ja suojauksen valinta/arviointi, turvallisen maksuliikenteen käyttö) - tekijänoikeus-, tietoturva- ja tietosuojaohjeiden ja -määräysten mukaisesti toimiminen (verkonkäytön etiketti) - tiedostojen eri säilytys- ja lähetysmuodot - Office365 	Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - teoria/lähiopetus - laskuharjoitukset - oppimistehtävät (ohjattu/itsenäisen/ryhmätyö) - tiedonhakutehtävät - projekti Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - luokka - atk-luokka - sosiaalinen media, omat blogit - Optima, Socrative, Quizlet, Kahoot - Office365
Tieto- ja viestintätekniikka sekä sen hyödyntäminen, 3 osp Valinnaiset osaamistavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> - oman alan tietojärjestelmien sovelluksiin perehtyminen - TVT-sovellusten ongelmien ratkaiseminen - uusien TVT-laitteiden ja sovellusten käyttöönotto - oman osaamisen kehittäminen ja jakaminen sähköisissä medioissa - digitaalisten materiaalien hyödyntäminen ammatillisen kasvun kuvaamisessa sekä oman osaamisen ja ammattitaidon markkinoinnissa 	Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - teoria/lähiopetus - laskuharjoitukset - oppimistehtävät (ohjattu/itsenäisen/ryhmätyö) - tiedonhakutehtävät - projekti Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - luokka - atk-luokka - sosiaalinen media, omat blogit - Optima, Socrative, Quizlet, Kahoot - Office365

Pakollisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi Arviointi perustuu oppimistehtäviin ja/tai kokeeseen sekä opiskelijan itsearviointiin.	Valinnaisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi Arviointi perustuu oppimistehtäviin ja/tai kokeeseen sekä opiskelijan itsearviointiin.
Tutkinnon osan arviointi: Osaamisen arviointi	
Tutkinnon osan arvosanan antaa laajimman osa-alueen opettaja. Tutkinnon osan arvioinnissa painotetaan sen osa-alueen arvosanaa, josta opiskelijalla on eniten osaamispisteitä. Tarvittaessa, arvosanojen poiketessa merkittävästi toisistaan, opettaja keskustele arvioinnista muiden osa-alueiden opettajien kanssa.	

3.3 Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen

Yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittava osaaminen, 8 osaamispistettä (osp)		
Osa-alue	Osaamistavoitteet ja sisällöt	Toteuttamistavat ja oppimisympäristöt
Yhteiskuntataidot, 1 osp Pakolliset osaamistavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> - kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet Suomessa - yhteiskunnallisen päätöksenteon osallistumistavat ja rakenteet - yhteiskunnan tarjoamat palvelut - aktiivinen ja tasa-arvoinen toiminta yhteiskunnassa - omien raha-asioiden hoitaminen - kuluttajan oikeudet ja velvollisuudet 	<p>Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kontaktiopetusta, jolloin tehdään ohjattuja oppimistehtäviä erilaisin opetusmenetelmin oppitunneilla - opintovierailut - dialogioppiminen ja tiimityö - opettajan ohjaamat itsenäiset oppimistehtävät - aktiivinen median seuranta sekä aiheeseen liittyvä tiedon hankinta ja analysointi. - oman taloussuunnitelman tekeminen <p>Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - oppilaitoksen oppimisympäristöt; teorialuokat, atk-luokat, verkko-oppimisympäristöt - opintovierailut lähipaikkakuntien palvelujen tuottajien ja yrittäjien luona. - opintomatkat
Yhteiskuntataidot, 3 osp Valinnaiset osaamistavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> - yhteiskunnallinen keskustelu ja taloutta koskeva uutisointi eri medioissa - yhteiskunnalliset vaikuttamismahdollisuudet ja päätöksenteko Euroopan unionissa - taloudellisen tilanteen heijastuminen oman alan työpaikkoihin ja työllisyyteen - oman alan merkittävyys ja vaikuttavuus yhteiskunnassa - kansantalouden peruskäsitteet ja keskeiset toimijat 	<p>Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kontaktiopetusta, jolloin tehdään ohjattuja oppimistehtäviä erilaisin opetusmenetelmin oppitunneilla - opintovierailut/ vierailijat - dialogioppiminen ja tiimityö - opettajan ohjaamat itsenäiset oppimistehtävät

		<p>Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - oppilaitoksen oppimisympäristöt; teorialuokat, atk-luokat, verkko-oppimisympäristöt - opintomatkat - oppimisprojektit
<p>Pakollisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi Osa-alueen suoritus edellyttää oppimistehtävien hyväksyttävää tekemistä ohjautusti ja itsenäisesti. Yhteiskuntataidot osa-alueen osaamisen arviointi on vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen sekä osaamisen arviointia. Osaamisen arviointi perustuu erilaisiin tehtäviin sekä kirjalliseen/suulliseen kokeeseen tai portfolioon.</p>		<p>Valinnaisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi Yhteiskuntataidot osa-alueen valinnaisten osa-alueiden osaamisen arviointi on vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen sekä osaamisen arviointia. Osaamisen arviointi perustuu erilaisiin tehtäviin ja portfolioon.</p>
<p>Työelämätaidot, 1 osp Pakolliset osaamistavoitteet</p>	<ul style="list-style-type: none"> - työpaikan hakeminen - työlainsäädäntö - työsopimusjärjestelmä ja oman alan työehdot - erilaisten työpaikkojen toimintaan, työtehtäviin ja työturvallisuuteen perehtyminen (ig ammatilliset) - työyhteisössä toiminen - hakemuskirje ja ansioluettelo - työhaastattelu - työaika 	<p>Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kontaktiopetusta, jolloin tehdään ohjattuja oppimistehtäviä erilaisin opetusmenetelmin oppitunneilla. - opintovierailut - dialogiopiminen ja tiimityö - opettajan ohjaamat itsenäiset oppimistehtävät - aktiivinen median seuranta sekä aiheeseen liittyvä tiedon hankinta ja analysointi - oman talousbudjetin tekeminen - CV-netti <p>Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - oppilaitoksen oppimisympäristöt; teorialuokat, atk-luokat, verkko-oppimisympäristöt. - opintovierailut lähipaikkakuntien palvelujen tuottajien ja yrittäjien luona. - työssäoppiminen - verkkokurssi - TE-palvelut

Työelämätaidot, 3 osp Valinnaiset osaamistavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> - työyhteisön ilmapiiriä ja henkilöstön osallisuutta edistävä toimet työpaikalla - työpaikan eri tehtävissä toiminen - työn etenemisestä, laadusta ja kehittämisestä huolehtiminen - oman osaamisen kehittäminen - työpaikan hakeminen kansainvälisiltä työmarkkinoilta 	
Pakollisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi Osa-alueen suoritus edellyttää oppimistehtävien hyväksyttävää tekemistä ohjatusti ja itsenäisesti. Työelämätaidot osa-alueen osaamisen arviointi on vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen sekä osaamisen arviointia. Osaamisen arviointi perustuu erilaisiin tehtäviin sekä kirjalliseen/suulliseen kokeeseen tai portfolioon.		Valinnaisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi Työelämätaidot osa-alueen valinnaisten osa-alueiden osaamisen arviointi on vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen sekä osaamisen arviointia. Osaamisen arviointi perustuu erilaisiin tehtäviin ja portfolioon.
Yrittäjyys ja yritystoiminta, 1 osp Pakolliset osaamistavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> - yritystoiminnan merkitys ja riskit omalle hyvinvoinnille ja Suomen kansantaloudelle - kannattavan yrityksen tunnusmerkit - oman liikeidean selvittäminen ja kehittäminen - oman osaamisen ja vahvuuksien arviointi - yrityksen perustamiseen liittyvät toimet - ammatillisten verkostojen selvittäminen 	Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - kontaktiopetusta jolloin tehdään ohjattuja oppimistehtäviä erilaisin opetusmenetelmin oppitunneilla - dialogioppiminen - opettajan ohjaamat itsenäiset oppimistehtävät - aktiivinen median seuranta sekä aiheeseen liittyvä tiedon hankinta ja analysointi - pienmuotoinen projekti
Yrittäjyys ja yritystoiminta, 3 osp Valinnaiset osaamistavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> - alan yritystoiminnan kehittämistarpeiden kartoittaminen - liiketoiminnan tuloksellisuuden selvittäminen - uusien toimintatapojen kehittäminen - oman toiminnan ja ajankäytön suunnitteleminen 	Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - mahdollisesti integrointi yrityksessä toiminen (15 osp) tutkinnon osaan - kontaktiopetus - dialogioppiminen - ohjatut, itsenäiset tehtävät

		<ul style="list-style-type: none"> - mediaseuranta, tiedonhankinta, analyysit - projektioppiminen - NY-toiminta
<p>Pakollisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi</p> <p>Osa-alueen suoritus edellyttää oppimistehtävien hyväksyttävää tekemistä ohjatusti ja itsenäisesti. Yrittäjäyys ja yritystoiminta osa-alueen osaamisen arviointi on vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen sekä osaamisen arviointia. Osaamisen arviointi perustuu erilaisiin tehtäviin sekä kirjalliseen/suulliseen kokeeseen tai portfolioon.</p>	<p>Valinnaisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi</p> <p>Osa-alueen hyväksyttävä suoritus edellyttää oppimistehtävien hyväksyttävää tekemistä ohjatusti ja itsenäisesti. Yrittäjäyys ja yritystoiminta osa-alueen osaamisen arviointi on vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen sekä osaamisen arviointia. Osaamisen arviointi perustuu erilaisiin tehtäviin sekä kirjalliseen/suulliseen kokeeseen tai portfolioon.</p>	
<p>Työkyvyn ylläpitäminen, liikunta ja terveystieto, 2 osp</p> <p>Pakolliset osaamistavoitteet</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opiskelu-, toiminta- ja työkykyä edistävän toiminnan suunnittelu - arkielämän terveysosaaminen: fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen terveys - opiskelu-, toiminta- ja työkyvyn ylläpitäminen ja edistäminen - oppilaitosyhteisön hyvinvointia edistävä toiminta - tapaturmien ehkäisy, ensiavun antaminen ja ergonominen toiminta 	<p>Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ulko- ja sisäliikuntalajit monipuolisesti - terveellisiä elämäntapoja, työkykyä ja liikuntaa edistävä suunnitelma, toteutus ja seuranta - fyysisen kunnon seurantatesti - tietoisuus - ohjattuja ja itsenäisiä oppimistehtäviä <p>Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - liikunta- ja kuntosali sekä teoria- luokat, lähikentät, paikkakunnan laskettelurinteet ja ulkoilumaastot, keila- ja uimahalli, muut erikoisliikuntapaikat tarvittaessa - sähköiset oppimisympäristöt
<p>Työkyvyn ylläpitäminen, liikunta ja terveystieto, 3 osp</p> <p>Valinnaiset osaamistavoitteet</p>	<ul style="list-style-type: none"> - kunto- ja terveystoiminta - fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn ylläpitäminen - ryhmän jäsenenä toimiminen hyvinvoinnin edistäjänä - tiedon hakeminen sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluista - tavallisimmat kansansairaudet ja elintapojen vaikutus niiden ehkäisyssä 	<p>Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ulko- ja sisäliikuntalajit monipuolisesti - fyysisen kunnon seurantatesti - tietoisuus - ohjattuja ja itsenäisiä oppimistehtäviä

		Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi: <ul style="list-style-type: none"> - liikunta- ja kuntosali sekä teoria- luokat, lähikentät, paikkakunnan laskettelurinteet ja ulkoilumaas- tot, keila- ja uimahalli, muut eri- koisliikuntapaikat tarvittaessa - sähköiset oppimisympäristöt
Pakollisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi <ul style="list-style-type: none"> - oppimistehtävien hyväksyttävä suoritus - liikuntatunneilla asiamukainen liikuntavarustus - aktiivisuus, fyysinen toimintakyky, asenne, turvallisuus, reilu peli - terveysosaaminen - vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot - toiminnalliset, kirjalliset/suulliset tehtävät tai portfolio - liikunta- ja elintapasuunnitelma 	Valinnaisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi <ul style="list-style-type: none"> - oppimistehtävien hyväksyttävä suoritus - liikuntatunneilla asiamukainen liikuntavarustus - aktiivisuus, fyysinen toimintakyky, asenne, turvallisuus, reilu peli - terveysosaaminen - vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot - toiminnalliset, kirjalliset/suulliset tehtävät tai portfolio - liikunta- ja elintapasuunnitelma 	
Tutkinnon osan arviointi: Osaamisen arviointi		
<p>Tutkinnon osan arvosanan antaa laajimman osa-alueen opettaja. Tutkinnon osan arvioinnissa painotetaan sen osa-alueen arvosanaa, josta opiskelijalla on eniten osaamispisteitä. Tarvittaessa, arvosanojen poiketessa merkittävästi toisistaan, opettaja keskustelee arvioinnista muiden osa-alueiden opettajien kanssa.</p>		

3.4 Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen

Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen, 7 osaamispistettä (osp)		
Osa-alue	Osaamistavoitteet ja sisällöt	Toteuttamistavat ja oppimisympäristöt
Kulttuurien tuntemus, 3 osp	<ul style="list-style-type: none"> - eri kulttuurien tunnistaminen ja niihin tutustuminen (kv) - tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteiden noudattaminen ja suvaitsevaisuuden edistäminen (kv) - eri kulttuuriympäristöissä toimiminen - kulttuurien välinen viestintä - eri kulttuurien erityispiirteiden huomioon ottaminen erityisesti työelämässä - oman alan perinteet ja käytänteet - osaa tulkita mediaa kriittisesti opintojakson sisältöjen käsittelyssä 	<p>Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kulttuurien piirteiden tunnistaminen työpaikkakäyttäytymisessä, -hierarkiassa ja työhön liittyvässä viestinnässä haastattelemalla ja/tai lähdeaineiston avulla - eri kulttuurien edustajien seuraaminen ja haastattelu oman alan työelämässä - vuodenaikojen, juhlapyhien yms. hyödyntäminen esim. perinteiden oppimisessa ja välittämisessä - kaunokirjallisuus, elokuva, teatteri ja/tai musiikki kulttuurin, perinteiden ja alan historian ilmentäjinä - mahdollisesti monikansalliseen yritykseen tutustuminen (yrityskäynti ja/tai yritysesittely) - tutustuminen oman alan työelämään toisessa kulttuurissa (kotimaassa) haastattelun ja/tai lähdeaineiston avulla - ryhmätyöskentely, ryhmäkeskustelut sekä tiedonhankinta keskeisistä sisällöistä - vertaillaan omaa alaa eri kulttuureissa <p>Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - oppilaitos, verkkokurssi(t), blogit, sosiaalinen media - yritykset

<p>Kulttuurien tuntemus, 1 osp</p>	<ul style="list-style-type: none"> - (valittujen) kulttuurien tuntemuksen syventäminen (kkv = kotikansainvälistyminen) - tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteiden noudattaminen ja suvaitsevaisuuden edistäminen (kv+kkv) - eri kulttuurien erityispiirteiden huomioon ottaminen erityisesti asiakaspalvelussa (kv+kkv) 	<p>Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tiedonhankinta internetistä, kirjallisuudesta, haastattelemalla eri kulttuurien edustajia - vierailevat puhujat - tutustumiskäynnit ja/tai kulttuuri-tapahtumat - kulttuureihin tutustuminen kirjallisuuden, lehtien, television ja/tai elokuvien avulla - suulliset ja kirjalliset esitykset, posterit, blogit, draamalliset harjoitukset <p>Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - luokkahuonetyöskentely, tieto- ja viestintäteknikan sekä mobiililaitteiden hyväksikäyttö - eri alojen yritykset - sähköiset oppimisympäristöt (internet, verkkokurssit, Optima, pelit)
<p>Tutkinnon perusteiden mukaisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi Opiskelijan osaamisen arviointi perustuu kurssin alussa sovitun suoritusmuodon (verkko- tai kontaktiopetus) mukaisesti sovittuihin tehtäviin, mahdollisiin muihin kirjallisiin näyttöihin (blogit yms.) sekä tarvittaessa kokeeseen ja/tai opiskelijan itsearviointiin. Lisäksi osaamisen arviointiin vaikuttaa toisten näkemysten arvostaminen ja ryhmätyöskentelyyn osallistuminen.</p>		
<p>Taide ja kulttuuri, 3 osp</p>	<ul style="list-style-type: none"> - taiteen ja kulttuurin eri ilmenemismuotojen tunnistaminen ja hyödyntäminen - eri taidelajeihin tutustuminen ja itsensä ilmaiseminen esimerkiksi musiikin, tanssin, teatterin, kirjallisuuden, kuvataiteen tai käsityön keinoin - suomalaisen kulttuuriperinnön tunnistaminen ja arvioiminen erityisesti omalla alalla 	<p>Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - taide- ja kulttuuritapahtumissa vierailut ohjatusti ja niihin liittyvät suulliset, kirjalliset ja kuvalliset perehtymistehtävät - seudullisten kulttuuripalveluiden hyödyntäminen - opintojakson teemojen työstäminen ja niiden syventäminen eri taiteen keinoja käyttäen ohjatusti - oman fyysisen, esteettisen ja kokemuksellisen elinympäristön tietoinen tarkastelu ja havainnointi esimerkiksi valokuvien avulla

	<ul style="list-style-type: none"> - kestävän kehityksen periaatteet taiteessa ja kulttuurissa - estetiikan hyödyntäminen omassa työssä - oman luovan tuotoksen tekeminen 	<ul style="list-style-type: none"> - ryhmätyöskentely, ryhmäkeskustelut sekä tiedonhankinta keskeisistä sisällöistä - oman luovan tuotoksen tekeminen esim. kuvan, draaman, musiikin tai multimedian keinoin noudattaen kestävän kehityksen periaatteita - median monipuolinen hyödyntäminen ja kriittinen suhtautumistapa - soveltaa suomalaista monimuotoista kulttuuriperintöä omassa luovassa tuottamisessaan ja toiminnassaan - <p>Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kulttuuriympäristöt, taidetapahtumat - opiskelija tuottaa näkemänsä/kokemastaan esim. portfolion - opiskelija ilmaisee kuvallisesti ja kirjallisesti kokemaansa ja liittyy mukaan kyseisen taiteen alan esittelyyn - opiskelija voi hyödyntää eri taidelaitosten järjestämiä opintokokonaisuuksia - taiteilijahaastattelun tekeminen ja dokumentointi - kontaktitunnit tai verkkokurssi, johon liittyy kontaktiopetuksena vähintään alkuinfo opintojakson tavoitteista, sisällöistä ja toteuttamisesta
--	--	---

<p>Taide ja kulttuuri, 1 osp</p>	<ul style="list-style-type: none"> - tiedon etsiminen alueen kulttuurikohteista tai tapahtumista - osallistuminen itsenäisesti erilaiseen kulttuurikohteeseen tai tapahtumaan - johonkin taiteen/kulttuurin osa-alueeseen syvemmin tutustuminen 	<p>Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - taide- ja kulttuuritapahtumissa vierailut ohjatusti ja niihin liittyvät suulliset, kirjalliset ja kuvalliset perehtymistehtävät - seudullisten kulttuuripalveluiden hyödyntäminen - opiskelija ilmaisee kuvallisesti ja kirjallisesti kokemaansa ja liittää mukaan kyseisen taiteen/kulttuurin osa-alueen esittelyn - oman luovan tuotoksen tekeminen esim. kuvan, draaman, musiikin tai multimedian keinoin noudattaen kestäväen kehityksen periaatteita <p>Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kulttuuriympäristöt, taidetapahtumat - opiskelija tuottaa näkemänsä/kokemastaan esim. portfolion
<p>Tutkinnon perusteiden mukaisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi</p> <ul style="list-style-type: none"> • tapahtumiin osallistuminen ja niiden analysointi ja raportointi • annettujen tehtävien tekeminen ohjeiden mukaan <p>osaamisen arviointi perustuu opiskelijan omiin luoviin tuotoksiin, jotka voivat koostua tehtävistä tai kokeesta. Lisäksi osaamisen arviointiin vaikuttaa toisten näkemysten arvostaminen ja ryhmätyöskentelyyn osallistuminen</p>		

<p>Etiikka, 3 osp</p> <p>Jyväskylän koulutuskuntayhtymä ei tarjoa etiikan osa-alueen opintoja. Muualla suoritettut etiikan opinnot tunnustetaan ja tunnustetaan osaksi sosiaalista ja kulttuurista osaamista tutkinnon perusteiden mukaisesti.</p>		
<p>Psykologia, 3 osp</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ihmisen toimintaan vaikuttavat psykologiset tekijät - psykologian keskeiset käsitteet - psykologisen ja kehityspsykologisen tiedon hyödyntäminen käyttäytymisen ymmärtämisessä - tunteiden ja motivaation ja sitoutumisen merkitys työssä ja erilaisissa yhteisöissä - psyykkisen työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen - toimiminen ihmissuhde- ja vuorovaikutustilanteissa 	<p>Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - teoriaopetus ja sen pohjalta keskustelu omista kokemuksista - yksilö- ja pienryhmätyöskentely: kirjalliset yksilö- tai ryhmätehtävät - opetusvideot ja tehtävät/keskustelut niiden pohjalta - pohdintatehtävät - case-tehtävät - vuorovaikutusharjoitukset - mielikuvaharjoitukset - mahdolliset vierailut/asiantuntijatapaamiset - erilaiset testit <p>Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kontaktitunnit - sähköiset oppimisympäristöt, verkkokurssi
<p>Psykologia, 1 osp</p>	<ul style="list-style-type: none"> - elämähallinnan käsitteeseen, yleisimpiin psyykkisiin ongelmiin sekä mielen-terveyden häiriöihin ja niiden hoitomuotoihin tutustuminen 	<p>Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opiskelijan kirjallinen tuotos Optimaan: omasta psyykkisestä hyvinvoinnista huolehtiminen ja elämähallinnan parantaminen, mahdollisesti myös työn esittely ryhmälle <p>Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kontaktitunnit - sähköiset oppimisympäristöt, verkkokurssi

Tutkinnon perusteiden mukaisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi

- osallistuminen ryhmätehtäviin ja keskusteluihin
- itsenäiset tehtävät
- koe

**Ympäristö-
osaaminen,**
3 osp

- ympäristölainsäädäntö
- oman alan laatu-, ympäristö- ja turvallisuusjärjestelmät
- kestävän kehityksen periaatteet
- tuotteiden ja palveluiden elinkaari, energia- ja materiaalitehokkuus
- luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen
- ilmastonmuutos
- jätteiden synnyn ehkäiseminen, jätteiden lajittelu ja kierrätys
- oman toiminnan ympäristövaikutukset

**Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja,
esimerkiksi:**

- tiedonhankinta ympäristölainsäädännöstä ja oman alan kestävään kehitykseen liittyvistä järjestelmistä
- tiedonhankinta ilmastonmuutoksesta ja luonnon monimuotoisuudesta
- kestävän kehityksen päiväkirja esim. jätteiden synnyn seuraaminen, lajittelukäytänteiden noudattaminen, sähkön ja veden kulutuksen seuraaminen, liikennemuotojen valinnat
- kestävän kehityksen periaatteet työpaikalla, esim. tulosteiden määrä, erilaisten jätteiden, materiaalien ja tarvikkeiden kierrättäminen ja hävittäminen oikein
- työpaikan tai oppilaitoksen kestävään kehityksen suunnitelmaan tms. tutustuminen ja tarvittaessa parannus- ja kehitysehdotusten laatiminen
- mahdollisuuksien ja opettajan harkinnan mukaan tutustuminen sähkö- tai muuhun energiantuotantolaitokseen, vesilaitokseen, jätevedenpuhdistamoon, jätteiden käsittely- tai kierrätyslaitokseen, tms. tai vieraileva puhuja edellä mainitu(i)sta.

**Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä,
esimerkiksi:**

- luokkahuonetyöskentely ja/tai sähköiset oppimisympäristöt oppilaitoksessa
- yritykset, työ- ja työssäoppimispaikat
- mahdollisuuksien ja opettajan harkinnan mukaan tutustuminen

		sähkö- tai muuhun energiantuotantolaitokseen, vesilaitokseen, jätevedenpuhdistamoon, jätteiden käsittely- tai kierrätyslaitokseen
Ympäristöosaaminen, 1 osp	<ul style="list-style-type: none"> - ympäristöä säästävien kulutusvalintojen suunnittelu ja toteutus - yhteisön tai ryhmän arkipäivän toiminnan ohjaaminen kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti 	<p>Vaihtoehtoisia toteuttamistapoja, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kestävän kehityksen toimintasuunnitelma esim. posterit tai kirjallinen selvitys Optimaan - ekoteko yksilö-, pari- tai ryhmätyönä <p>Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - luokkahuonetyöskentely ja/tai sähköiset oppimisympäristöt oppilaitoksessa - yritykset, työ- ja työssäoppimispaikat
<p>Tutkinnon perusteiden mukaisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi</p> <ul style="list-style-type: none"> - kirjalliset ja kuvalliset tuotokset, - itsearviointi (omien toimintatapojen muutos) - raportti tai muu esitys toteutetusta vierailusta - mahdollisesti koe 		
<p>Tutkinnon osan arviointi: Osaamisen arviointi</p>		
<p>Tutkinnon osan arvosanan antaa laajimman osa-alueen opettaja. Tutkinnon osan arvioinnissa painotetaan sen osa-alueen arvosanaa, josta opiskelijalla on eniten osaamispisteitä. Tarvittaessa, arvosanojen poiketessa merkittävästi toisistaan, opettaja keskustele arvioinnista muiden osa-alueiden opettajien kanssa.</p>		

3.5 Koulutuksen järjestäjän laatimat valinnaiset osa-alueet

Sosiaalinen ja kulttuurinen osaaminen, 1– 7 osp		
Osa-alue	osaamistavoitteet ja sisällöt (mitä?)	Toteuttamistavat ja oppimisympäristöt (miten ja missä?)
Työskentely yrittäjämäisessä toiminnassa 1-7 osp	<ul style="list-style-type: none"> - Yrittäjämäinen toiminta - Asiakkaat - Tuotteistaminen - Taloudellinen toiminta - Myynti ja markkinointi 	<ul style="list-style-type: none"> - NY Vuosi yrittäjänä –opinto-ohjelma - Osuuskunta - Muut yritysmuodot - Yritykset
Valinnaisten osaamistavoitteiden osaamisen arviointi <ul style="list-style-type: none"> - Osa-alueen hyväksyttävä suoritus edellyttää yritysmäisessä toiminnassa työskentelyä kriteeristön arvioinnin kohteiden mukaisissa työtehtävissä. - Osallistuu yrittäjämäisen toiminnan valmennukseen (esim. Osuuskunta-treenit ja/tai NY-stepit ja/tai ohjauskeskustelut ja/tai kilpailutoiminta). - Osaamisen arvioinnista päättää kokonaisuuden opettaja. 		
Tutkinnon osan arviointi: Osaamisen arviointi		
<p>Tutkinnon osa voidaan suorittaa koko 7 osaamispisteen laajuisesti Työskentely yrittäjämäisessä toiminnassa. Tutkinnon osaan voidaan myös valita muita osa-alueita, jolloin tutkinnon osan arvosanan antaa laajimman osa-alueen opettaja. Tutkinnon osan arvioinnissa painotetaan sen osa-alueen arvosanaa, josta opiskelijalla on eniten osaamispisteitä. Tarvittaessa, arvosanojen poiketessa merkittävästi toisistaan, opettaja keskustele arvioinnista muiden osa-alueiden opettajien kanssa.</p>		

ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINTIKRITEERIT		
	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
	Opiskelija		
Yrittäjämäinen toiminta	työskentelee yrittäjämäisessä toiminnassa ohjatusti.	työskentelee itsenäisesti yrittäjämäisessä toiminnassa.	kehittää yrittäjämäistä toimintaa.
Asiakkuuksien hoito	hoitaa yrityksen asiakassuhteita ohjatusti.	hoitaa yrityksen asiakassuhteita itsenäisesti	kehittää yrityksen asiakassuhteita.
Tuotteiden ja/tai	suunnittelee ja kehittää palveluja /tai tuotteita	suunnittelee ja kehittää	kehittää tuotteiden

palvelujen suunnittelu- ja kehittäminen	ohjatusti.	tää palveluja /tai tuotteita itsenäisesti.	suunnittelu- ja kehittämistoimintaa.
Yrityksen talouden hoitaminen	hoitaa yrityksen taloutta yhteistyössä muiden kanssa ja ohjatusti.	hoitaa yrityksen taloutta itsenäisesti ja taloudellisesti.	kehittää yrityksen tuottavuutta ja taloudenhoitoa.
Yrityksen myynnin ja markkinoinnin hoitaminen	myy ja markkinoi yritystä ohjatusti.	myy ja markkinoi yritystä itsenäisesti.	kehittää yrityksen myyntiä ja markkinointia.

Urheilijaksi valmentautuminen on kirjattu Urheiluvalmennuksen opetussuunnitelmaan.